

**TERYTORIALNY SYSTEM ZABEZPIECZENIA LOGISTYCZNEGO SZ RP JAKO
ELEMENT SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO PAŃSTWA
TERRITORIAL SUPPORT SYSTEM OF THE POLISH ARMED FORCES AS AN
ELEMENT OF THE INTERNAL SECURITY SYSTEM OF THE STATE**

Witold SŁOMIANY

w.slomiany@akademia.mil.pl

Akademia Sztuki Wojennej
Wydział Zarządzania i Dowodzenia
Instytut Logistyki

STRESZCZENIE

Treści artykułu poruszają problematykę funkcjonowania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (SZ RP) i ich elementów organizacyjnych w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Dokonano identyfikacji właściwości systemu bezpieczeństwa wewnętrznego państw oraz podstaw prawnych realizacji zadań przez jednostki organizacyjne Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, które są elementami terytorialnego systemu zabezpieczenia logistycznego. Celem artykułu jest próba określenia możliwości organizacyjnych i wykonawczych, realizacji zadań logistycznych na rzecz poszkodowanych oraz organów administracji samorządowej i państwowej przez jednostki organizacyjne tworzące terytorialny system zabezpieczenia logistycznego SZ RP.

SUMMARY

The content of the article deals with the issue of the functioning of the Polish Armed Forces and their organizational elements in the area of internal security of the state. The properties of the internal security system of the state were identified and the legal basis for the of tasks realization by the organizational units of the Polish Armed Forces, which are elements of the territorial logistics support system The aim of the article is to determine organizational and executive possibilities, implementation logistic tasks for victims and local and state administration authorities by organizational units creating territorial logistics support system of the Polish Armed Forces.

Słowa kluczowe: system bezpieczeństwa wewnętrznego, siły zbrojne, logistyka, terytorialny system zabezpieczenia logistycznego

Key words: internal security system, armed forces, logistics, territorial logistics support system

WSTĘP

Logistyka i bezpieczeństwo, to dwa mogło by się wydawać odległe od siebie pojęcia. Dokonując ogólnej interpretacji ich znaczenia w wymiarze definicyjnym, pierwsze z nich logistyka, najogólniej zajmuje się teorią i praktyką planowania, sterowania i kontroli przepływu materiałów, osób, energii i informacji w systemach (Brzeziński, 2008). Z kolei bezpieczeństwo, najczęściej definiowane jest jako stan, który daje poczucie pewności

istnienia i gwarancje jego zachowania oraz szanse na doskonalenie, stanowi jedną podstawowych potrzeb człowieka. Opisywane jest akceptowalnym przez jednostkę, grupę społeczną poziomem ryzyka utraty czegoś szczególnie cennego – życia, zdrowia, pracy, szacunku, uczuć, dóbr materialnych i dóbr niematerialnych (*Słownik terminów.*, 2008, s. 14).

Charakterystyka współczesnego świata i społeczeństw wysoko rozwiniętych wskazuje, że obydwie pojęcia są ze sobą ściśle związane. Logistyka i bezpieczeństwo są dziedzinami z jednej strony interdyscyplinarnymi, które stosują rozwiązania z innych dziedzin naukowych, jak: ekonomia, informatyka, statystyka, itp., a z drugiej strony są zależnymi od siebie, ponieważ logistyka stanowi element bezpieczeństwa np. gospodarczego oraz bezpieczeństwo stanowi o jakości i skuteczności działań logistycznych. Szeroko tę problematykę w swoich publikacjach, w różnych ujęciach porusza wielu autorów w swoich pozycjach, m.in.: Eugeniusz Nowak – *„Logistyka w sytuacjach kryzysowych”*, Krzysztof Ficoń – *„Logistyka kryzysowa”*, Bogumił Stęplewski – *„Podstawy logistyki bezpieczeństwa”*, czy Andrzej Szymonik – *„Logistyka w bezpieczeństwie”*.

Logistyka w bezpieczeństwie jest nową dziedziną, która w wymiarze naukowym oraz praktycznym, wypracowuje, bada i udoskonala nowoczesne i funkcjonujące rozwiązania w zakresie zarządzania i kierowania właściwych strumieni zasobów zaopatrzenia i niezbędnych usług, warunkujących przetrwanie i bezpieczeństwo osób poszkodowanych. W Polsce aktualnie istnieje wiele instytucji i organizacji funkcjonujących i zapewniających bezpieczeństwo w różnych obszarach, a ich działalność jest regulowana ustawami i rozporządzeniami. Do grupy tych instytucji należą organy administracji państwowej i samorządowej, instytucje państwowe oraz organizacje pozarządowe.

Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, obok straży i służb ratowniczych stanowią bardzo ważny element, a niejednokrotnie główny filar, bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, wspierając społeczeństwo i administrację publiczną. Właściwie zorganizowane wyposażone i wyszkolone, posiadające w niektórych obszarach unikatowe zdolności działania, kierowane są do likwidacji zagrożeń w ramach zarządzania kryzysowego, uczestniczą często w akcjach ratunkowych niosąc pomoc poszkodowanym. Wykorzystując ustalone procedury i przepisy prawa, powinny zapewnić wysoki stopień skuteczności rozwiązywania sytuacji kryzysowych i realizacji stawianych przed nimi zadań. Do realizacji zadań logistycznych w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego państwa szczególnie predysponowane są jednostki funkcjonujące w ramach terytorialnego systemu zabezpieczenia logistycznego SZ RP. Zadania SZ RP wynikają z Konstytucji RP, ustaw z zakresu

bezpieczeństwa narodowego i Strategii Bezpieczeństwa Narodowego, a uszczegółowione w innych dokumentach doktrynalnych i planach.

Treści niniejszego artykułu wynikają z celu badań, jakim jest *wskazanie możliwości organizacyjnych i wykonawczych, realizacji zadań przez jednostki organizacyjne terytorialnego systemu zabezpieczenia logistycznego SZ RP w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego na rzecz poszkodowanych obywateli i organów administracji państwowej i samorządowej*. Sformułowany cel determinuje problem badawczy, który brzmi: *Jak i w jakim zakresie jest możliwe wykorzystanie terytorialnego systemu zabezpieczenia logistycznego SZ RP do realizacji zadań w ramach systemu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa?*

Realizacja przyjętych założeń, wymagało identyfikacji zadań i organizacji systemu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, podstaw funkcjonowania w nim pododdziałów, oddziałów i instytucji SZ RP oraz organizacji i zadań terytorialnego systemu zabezpieczenia logistycznego, realizującego zadania w ramach SZ RP.

1. SIŁY ZBROJNE W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO PAŃSTWA

Bezpieczeństwo nie posiada spójnej definicji. Zarówno potoczne, jak i naukowe rozumienie przedstawia ogólne i charakterystyczne jego cechy. Dopiero poprzez uzupełnienie przedmiotowe i podmiotowe staje się ono pojęciem. Bezpieczeństwo jest jedną z głównych potrzeb ludzkich, posiadającą złożony charakter, której zaspokojenie określa warunki ciągłego rozwoju i sprawności funkcjonowania państwa. Ogólnie można powiedzieć, że bezpieczeństwo to stan spokoju, pewności związany nie tylko z zachowaniem korzystnego dla danego podmiotu obecnego, niezmienionego stanu rzeczy, ale także z wizją dalszego rozwoju. Samo pojęcie bezpieczeństwa wewnętrznego jednocześnie jest bardzo rzadko definiowane i opisywane w sposób adekwatny, a mimo to używane bardzo często w terminologii badawczej, ale także w potocznym języku.

Definiując bezpieczeństwo wewnętrzne należy na samym wstępie wyraźnie zaznaczyć, że jest to jeden z dwóch typów bezpieczeństwa państwa (narodowego), oznaczający stan rzeczy, zbiór różnego rodzaju okoliczności, zachodzących we wszelkich dziedzinach aktywności wewnętrznej, charakteryzujący się stabilnością i harmonijnością rozwoju (funkcjonowania), to – innymi słowy – stan i proces zabezpieczenia wartości i interesów państwa przed negatywnymi czynnikami wewnątrzpaństwowymi (Kitler, 2011, s. 62).

W porównaniu do bezpieczeństwa zewnętrznego, które jest drugim typem bezpieczeństwa państwa, oznacza stan rzeczy i proces zabezpieczenia wartości oraz interesów państwa przed negatywnymi czynnikami zewnętrznymi. W sferze bezpieczeństwa wewnętrznego nie występuje jedność w poglądach teoretycznych. Wynika to z anachronizmów historycznych oraz uproszczonego kojarzenia bezpieczeństwa wewnętrznego wyłącznie z działaniem administracji rządowej i (lub) zapewnieniem ładu wewnętrznego w państwie. Niektóre poglądy rozszerzają nieco obszar bezpieczeństwa wewnętrznego, ujmując w jego ramach nie tylko problematykę porządku konstytucyjnego, bezpieczeństwa publicznego oraz przeciwdziałania najróżniejszym patologiom społecznym, lecz także bezpieczeństwa powszechnego, w którym bezpieczeństwo publiczne konkretyzuje stan wyrażający się ochroną porządku prawnego, życia i zdrowia obywateli oraz majątku narodowego przed bezprawnymi działaniami. Z kolei bezpieczeństwo powszechne, to stan zapewniający ochronę życia i zdrowia obywateli oraz majątku narodowego przed następstwami klęsk żywiołowych i katastrof technicznych. Porządek konstytucyjny natomiast, to stan ładu i funkcjonowania państwa zgodnie z normami określonymi w konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, ale powoływanie się tylko na ustawę zasadniczą to za mało, chociaż niewątpliwie jest ona w tym zakresie aktem podstawowym (Kitler, 2011, s. 63).

Interpretacja pojęcia bezpieczeństwa wewnętrznego w teorii i praktyce problemu na przestrzeni czasu zmienia się. W Strategii bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2007 r. przyjęto, że: „Nadrzędnym celem działań państwa w dziedzinie bezpieczeństwa wewnętrznego (SBN RP) jest utrzymanie zdolności do reagowania – odpowiednio do zaistniałej sytuacji – w przypadku wystąpienia zagrożeń bezpieczeństwa publicznego oraz bezpieczeństwa powszechnego, związanych z ochroną porządku prawnego, życia i zdrowia obywateli oraz majątku narodowego przed bezprawnymi działaniami oraz skutkami klęsk żywiołowych, katastrof naturalnych i awarii technicznych”. Wynika to z faktu, że – w ocenie W. Kitlera, bezpieczeństwo wewnętrzne, jako dziedzina bezpieczeństwa narodowego jest interpretowana w sposób zawężony (Kitler, 2011, s. 63). Z kolei w dokumencie z 2014 r., system bezpieczeństwa narodowego jest przedstawiony wielowymiarowo, w ujęciu podmiotowym (państw, organizacji międzynarodowych, jednostek, organizacji pozarządowych i in.) i przedmiotowym (militarne, ekonomiczne, polityczne, ekologiczne, energetyczne i in.), uwzględniającym również czynniki militarne. Całościowe podejście do bezpieczeństwa, co pozwoliło na wyodrębnienie poszczególnych dziedzin bezpieczeństwa: obronnej, ochronnej, społecznej i gospodarczej (*Strategia...*, 2014, s. 43-56). Bezpieczeństwo wewnętrzne to także proces i efekt relacji zachodzących między

państwem a (odpowiednio): podmiotami wewnętrznymi (np. obywatelami, grupami społecznymi, dyspozycyjnymi, podmiotami działającymi na rynku, organizacjami zawodowymi wytwórców i pracodawców, partiami politycznymi, organizacjami wyznaniowymi, jednostkami, elitami oraz instytucjami politycznymi). Jest to przejaw funkcji władzy publicznej, mających charakter zewnętrzny i wewnętrzny, związanych z zapewnieniem obrony i ochrony:

- terytorium;
- ludzi, ich dóbr;
- suwerenności;
- kultury;
- jakości życia, środowiska naturalnego;
- ładu wewnętrznego i pozostałych wartości.

Wyszczególnione powyżej elementy i wartości mogą być osiągnęte dzięki państwowej organizacji społeczeństwa, jako narodu, grupy państwowej. W prostym ujęciu oba rodzaje bezpieczeństwa mogą być rozpatrywane jako odrębne obszary problemowe. Jeśli jednak uwzględnimy ścisły związek między zewnętrznymi i wewnętrznymi aspektami bezpieczeństwa (wyzwania, zagrożenia, podejmowane środki zaradcze), który dotyczy wielu dziedzin funkcjonowania państwa, to należy przyjąć, że obydwa typy – ze względu na ich treść, a głównie czynniki sprawcze – są ze sobą w sposób ścisły powiązane (Kitler, 2011, s. 64). Znajduje to odzwierciedlenie w SBN RP z 2014 r.

W celu zapewnienia bezpieczeństwa dla obywateli i instytucji w sferze wewnętrznej, w każdym państwie funkcjonuje system bezpieczeństwa wewnętrznego. Jest to wyodrębniony z systemu bezpieczeństwa narodowego zbiór organów władzy i administracji publicznej, metod oraz sposobów działania związanych z ochroną porządku konstytucyjnego, życia i zdrowia obywateli, majątku narodowego przed bezprawnymi działaniami, a także skutkami klęsk żywiołowych i katastrof technicznych. Zasadnicze elementy tego systemu to: administracja publiczna – państwowa i samorządowa na wszystkich szczeblach organizacyjnych, urzędy centralne i terenowe, instytucje państwowe oraz organizacje pozarządowe, które należy traktować jako narzędzia, które państwo wykorzystuje do osiągnięcia założonych celów lub realizacji zadań w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego. Interpretacja tego, wymaga wyjaśnienia, bowiem w Polsce nie istnieje jednoznacznie wyodrębniony system bezpieczeństwa, bowiem brak jest unormowania organizacji i funkcjonowania systemu bezpieczeństwa narodowego w jednym akcie prawnym.

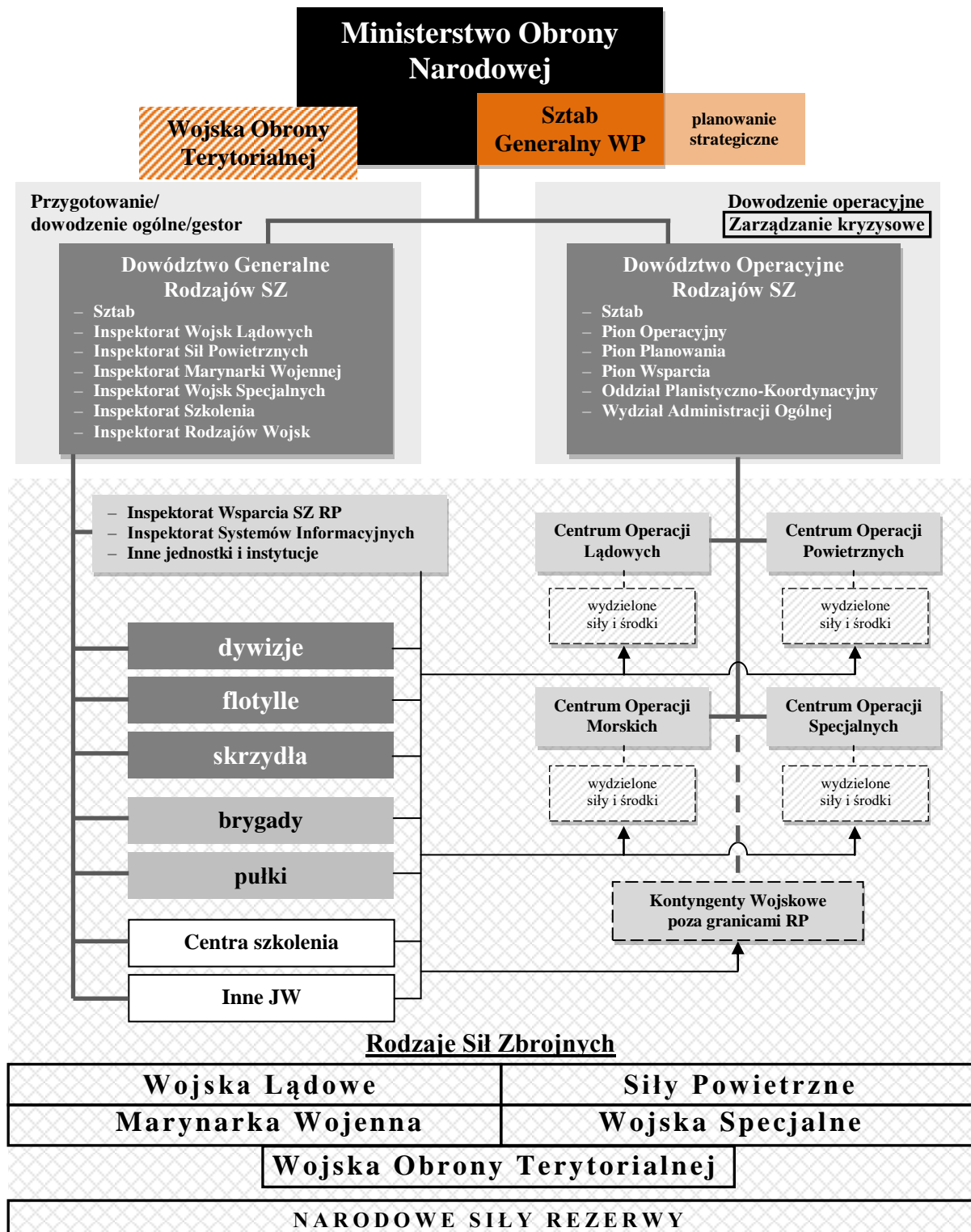
Konsekwencją tego jest, że działania podejmowane w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego przez podmioty odpowiedzialne za poszczególne obszary traktowane są jako sektorowe i rozproszone (Dubiel, 2018, pdf). Uwzględniając złożoność całego aparatu państwowego, jednym z takich elementów (narzędzi) są SZ RP.

Siły zbrojne są największą, najlepiej zorganizowaną i stanowią fundamentalną część organizacji państwa. Posiadają wysoką sprawność, decydującą o stabilności i sile państwa, o jego suwerenności oraz zapewniają wysoki poziom bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego. Struktura organizacyjna, wyposażenie i skuteczność działania są jednym z głównych wyznaczników siły państwa, decydujący o znaczeniu i pozycji danego państwa w stosunkach międzynarodowych. Strukturę organizacyjną Sił Zbrojnych RP aktualnie obowiązującą, po zmianach w systemie dowodzenia i podporządkowania przedstawia rysunek 1.

Organizacja, skład, dyslokacja oraz wyposażenie Sił Zbrojnych RP w zasadniczej mierze wynikają z charakteru i specyfiki przypisanych im misji oraz konieczności zapewnienia odpowiednich zdolności operacyjnych. Zapisy zasadniczych dokumentów ustawodawczych i doktrynalnych odnoszących się do misji i zadań Sił Zbrojnych RP, wskazują na trzy zasadnicze grupy zadań, które obejmują:

- zapewnienie zdolności państwa do obrony oraz utrzymanie gotowości do przeciwstawienia się agresji w ramach sojusznicznych zobowiązań;
- współuczestnictwo w międzynarodowych operacjach stabilizacyjnych oraz reagowania kryzysowego i humanitarnych;
- *wspieranie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomoc społeczeństwu w sytuacjach kryzysowych, gdy pozostałe siły i środki, jakie posiada państwo, są niewystarczające* (Wojnarowski, 2005, s. 21).

Dwie pierwsze grupy mają charakter militarny i są typowymi zadaniami dla sił zbrojnych. Ostatnia z powyżej wyszczególnionych grup zadań, jednoznacznie wskazuje, że określone poddziały, czy zgrupowania pododdziałów wojskowych, będą wykonywały zadania wspólnie z innymi podmiotami z obszaru bezpieczeństwa wewnętrznego w czasie różnorodnych sytuacji kryzysowych.

Objaśnienie:

- podległość bezpośrednia;
- wydzielenie do realizacji określonych zadań zgodnie z przeznaczeniem i możliwościami;
- dowodzenie w czasie operacji/misji;

Rys.1. Struktura organizacyjna Sił Zbrojnych RP

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Różański, 2014, Dowództwo Operacyjne Rodzajów Sił Zbrojnych RP, Serwis Informacyjny [na:] <http://www.do.wp.mil.pl/>.

Szczególną rolę i znaczenie w strukturze organizacyjnej SZ RP i systemie ich funkcjonowania spełnia Sztab Generalny WP (SG WP) – jako główny organ planistyczny Ministerstwa Obrony Narodowej, a w niedalekiej przyszłości zgodnie z projektowanymi zmianami również kierowania i dowodzenia SZ RP. Obecnie istotną rolę odgrywają dwa organy kierowania i dowodzenia, jakimi są: Dowództwo Generalne Rodzajów Sił Zbrojnych (DG RSZ) oraz Dowództwo Operacyjne Rodzajów Sił Zbrojnych (DO RSZ). Dowództwo Generalne RSZ, stanowi nowoczesny połączony organ dowodzenia strategicznego odpowiadający współczesnym zagrożeniom oraz zapewniające skuteczną współpracę w ramach NATO i Unii Europejskiej (UE). Misją DG RSZ jest planowanie i realizacja zadań mających na celu właściwe przygotowanie podległych sił i środków Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej do obrony granic i niepodległości państwa, *zapewnienia bezpieczeństwa obywateli* oraz wsparcia międzynarodowego pokoju w ramach zobowiązań sojuszniczych. Z kolei Dowództwo Operacyjne RSZ jest głównym organem dowodzenia odpowiedzialnym za dowodzenie operacyjne Siłami Zbrojnymi, przekazanymi w jego podporządkowanie zgodnie z decyzją Ministra Obrony Narodowej. Odpowiada planowanie, organizowanie i prowadzenie operacji w ramach użycia Sił Zbrojnych *w czasie pokoju, w sytuacji kryzysowej lub w czasie wojny*, które obejmuje aktywowanie i kierowanie zgrupowaniami (pododdziałami) wojskowymi wydzielonymi do realizacji zadań spowodowanych zagrożeniami o charakterze niemilitarnym oraz do pomocy organom administracji państwowej i samorządowej. Ważny element w strukturze SZ RP stanowi Inspektorat Wsparcia SZ (IWsp SZ), który jest dowództwem podporządkowanym Dowódcy Generalnemu, powołanym w celu planowania i organizowania pełnego zabezpieczenia logistycznego funkcjonowania SZ RP oraz kierowania nim w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Z pośród wielu zadań realizowanych inspektorat jedno z nich dotyczy *udziału oddziałów i pododdziałów wojskowych w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, ochrony mienia, akcji poszukiwawczych oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, a także w oczyszczaniu terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwianiu, a także w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego*. Szczególną rolę w zakresie funkcjonowania IWsp SZ odgrywają Wojskowe Oddziały Gospodarcze (WOG), jako elementy Regionalne Bazy Logistyczne (RBLog), które zgodnie terytorialną odpowiedzialnością zabezpieczają bieżące funkcjonowanie jednostek i instytucji wojskowych w zakresie logistycznym, finansowym

i administracyjnym, służby zdrowia i ochrony, co jest ważne w kontekście przywołanego wyżej zadania (Słomiany, 2014, s. 10 – 13).

W ostatnim dwudziestoleciu obserwujemy bardzo istotne zmiany zachodzące wewnątrz oraz w otoczeniu zewnętrznym naszego kraju. Zmiany te, dotyczą sfery polityki, gospodarki, społecznej, bezpieczeństwa, a tym samym dotyczą również sił zbrojnych. Zwłaszcza po doświadczeniach z 1997 r. – „*Powódź stulecia*” oraz w sytuacjach kryzysowych spowodowanych siłami natury w 2008, 2010 r., czy w 2017 r., wyraźnie wzrosło znaczenie sił zbrojnych w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego w stosunku do tradycyjnej funkcji zewnętrznej. Funkcja wewnętrzna, oznacza wspieranie organów państwa w zapewnieniu bezpieczeństwa wewnętrznego, udzielania niezbędnej pomocy wojskowej właściwym instytucjom i władzom rządowym, organizacjom cywilnym i społeczeństwu w reagowaniu na różnego rodzaju zagrożenia, współpraca z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznymi. Potwierdzeniem tego są zainicjowane zmiany organizacyjne na przełomie 2013/2014 r., dotyczące powołania i organizacji Wojskowych Jednostek Odbudowy (WJO) oraz powołania do życia Wojsk Obrony Terytorialnej (WOT) w 2015. Potencjał WJO pozwala realizować zadania odbudowy dróg i mostów, usuwania skutków katastrof budowlanych oraz niekorzystnych zjawisk atmosferycznych, niszczenia zatorów lodowych, uzdatniania wody, ewakuacji ludzi i mienia, zasilania w energię elektryczną, czy usuwania przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych. Rozmieszczenie WJO nie jest przypadkowe, znajdują się one w garnizonach położonych w rejonach występowania największych zagrożeń o charakterze naturalnym w takich miejscowościach jak: Nisko, Brzeg, Dęblin, Głogów, Kazuń, Inowrocław, Szczecin (Talik, 2015).

2. PODSTAWY PRAWNE WYKONYWANIA ZADAŃ PRZEZ SIŁY ZBROJNE RP W OBSZARZE BEZPIECZEŃSTWA WEWNĘTRZNEGO

Analizę obowiązujących przepisów prawa regulujących zagadnienia udziału pododdziałów i oddziałów SZ RP w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego należy rozpocząć od *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* W jej art. 26 zawarte są podstawowe cele, którym służą SZ RP. Ustawodawca wskazał, iż są one przeznaczone do ochrony niepodległości państwa, ochrony niepodzielności terytorium państwa, a także do zapewnienia bezpieczeństwa i nienaruszalności granic państwowych. Siły Zbrojne RP są konstytucyjnym organem stojącym na straży niepodległości, pokoju i bezpieczeństwa narodu. Obecnie przesunął się środek ciężkości w postrzeganiu roli SZ RP z instrumentu militarnego na instrument realizacji polityki państwa także w czasie pokoju, w sytuacjach

kryzysowych, w tym w stanach nadzwyczajnych. Względy bezpieczeństwa państwa i jego obywateli nakazują szczegółowo regulować, poprzez zastosowanie należytych norm prawnych, sposób zachowania się podmiotów prawa, w tym SZ RP oraz tak kształtować możliwości ich działania, aby nie naruszać interesów państwa i jego obywateli, mierzonych w kategorii interesów żywotnych, które obejmują wartości decydujące o trwałości państwa, dobrobycie narodowym i rozwoju, jego tożsamości narodowej i poczuciu bezpieczeństwa (Gryz, Kitler, 2007, s. 44).

Obowiązek obrony i ochrony ojczyzny, jako dobra wspólnego wszystkich obywateli, znalazł prawne uregulowanie w *Ustawie z dnia 21 listopada 1967 r., o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej* (stawa o powszechnym obowiązku...), która od czasu jej uchwalenia była wielokrotnie nowelizowana. Ustawa ta stanowi także zasadniczą podstawę prawną dla działania SZ, przesądzającą o ich kształcie i roli w państwie. Zgodnie z prawem SZ są predestynowane do działań militarnych, do stania na straży suwerenności i niepodległości Narodu, a także do stania na straży bezpieczeństwa i pokoju. W celu nadania podstaw prawnych dla zasadności użycia SZ RP w działaniach niemilitarnych, obejmujących swym zasięgiem różne zadania z obszaru zagrożeń niemilitarnych, zawarto w ustawie adekwatne postanowienia. W świetle tych postanowień SZ RP są kompetentne, poza podstawowym przeznaczeniem związanym z militarną obroną Ojczyzny, do tego, aby „...brać udział w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działaniach antyterrorystycznych i z zakresu ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, oczyszczaniu terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwianiu, a także w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego” (ustawa o powszechnym obowiązku..., art. 3., ust. 2). Prezentowana ustawa zawiera przepisy ustanawiające organy wykonawcze Ministra Obrony Narodowej w sprawach operacyjno-obronnych i terenowe organy rządowej administracji niezespółonej, którymi są szefowie wojewódzkich sztabów wojskowych (WSzW) oraz wojskowi komendanci uzupełnień (Ustawa o powszechnym obowiązku..., art. 14).

Stany nadzwyczajne to wspólne, prawne określenie zawarte w Konstytucji RP i odnoszące się do sytuacji klęski żywiołowej, stanu wyjątkowego, w którym zagrożony jest ustrój państwa, a także do stanu wojennego, będącego najbardziej niebezpiecznym położeniem państwa i jego społeczeństwa. Administracja państwowa w dobie współczesnych zagrożeń, których źródłem są zjawiska i zdarzenia kryzysogenne musi posiadać umiejętności, a także być wyposażoną w siły i środki pozwalające jej na opanowanie każdej normalnej

i trudnej sytuacji. Z postanowień Konstytucji RP art. 228 wynika, że każdy ze stanów nadzwyczajnych wymaga dla swego bytu prawnego odpowiedniej ustawy. Ze względu na problematykę niniejszego artykułu nie będą analizowane zapisy rozporządzeń dotyczące stanów: wojennego i wyjątkowego, gdyż pierwszy dotyczy całkowitej zmiany funkcjonowania państwa ze względu na zagrożenia zewnętrzne w tym dezintegrację terytorium. Z kolei w stanie wyjątkowym, katalog zadań jest ustalany z ministrem właściwym ds. wewnętrznych.

Stan klęski żywiołowej, o którym mowa w art. 232 Konstytucji RP, jest unormowany w *Ustawie z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej* (ustawa o stanie klęski). Ustawa ta, przewiduje w swych regulacjach udział SZ RP w czasie stanu klęski żywiołowej. W jej art. 18 ust. 3 zawarte jest upoważnienie dla Rady Ministrów do wydania rozporządzenia, w którym określone miały być szczegółowe zasady udziału pododdziałów i oddziałów SZ RP w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu. Dokładnie w granicach przyznanych uprawnień oraz w celu ich wykonania *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2003 r., w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu* w § 2 ust. 1 określa, zgodnie z ustawą, czternaście zadań realizowanych w działaniach ratowniczych lub prewencyjnych na terytorium kraju, które mogą wykonywać pododdziały i oddziały SZ RP. Zaliczane są do nich m.in.:

- wykonywanie zadań poszukiwawczo-ratowniczych;
- ewakuowanie poszkodowanej ludności i mienia;
- wykonywanie zadań mających na celu przygotowanie warunków do czasowego przebywania ewakuowanej ludności w wyznaczonych miejscach;
- współdziałanie w ochronie mienia pozostawionego na obszarze występowania zagrożeń;
- udzielanie pomocy medycznej i wykonywanie zadań sanitarno-higienicznych i przeciwepidemicznych.

W rozporządzeniu tym oprócz zasad dotyczących koordynowania i dowodzenia pododdziałami, sprecyzowany jest także sposób zabezpieczenia logistycznego pododdziałów i oddziałów SZ RP biorących udział w wykonywaniu przewidzianych dla nich zadań. Z punktu widzenia rozwiązań zawartych w rozporządzeniu należy wskazać na zamknięty katalog zadań powierzanych do wykonania pododdziałom i oddziałom SZ RP. Uwzględniając powyższe, należy uznać za uzasadnione stwierdzenie, że nie jest możliwe użycie jednostek wojskowych do innych celów, niż wskazane w powołanym rozporządzeniu.

Konstytucja RP nie wprowadziła żadnego stanu pośredniego między normalnym funkcjonowaniem państwa, a stanami nadzwyczajnymi, wobec powyższego ustawą uregulowano kwestie odnoszące się do zarządzania kryzysowego, jako materii niezastrzeżonej dla Konstytucji. Właściwe organy w sprawach zarządzania kryzysowego, ich zadania oraz zasady działania z obszaru zarządzania kryzysowego wraz z zasadami finansowania zadań, ustawodawca określił w *Ustawie z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym* (ustawa o zarządzaniu kryzysowym). Ustawodawca wyznaczył SZ RP udział w wykonywaniu zadań z zakresu zarządzania (reagowania) kryzysowego, tylko i wyłącznie wówczas, gdy użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub wówczas, gdy te używane siły i środki są niewystarczające administracji państwowej (ustawa o zarządzaniu kryzysowym..., art. 25 ust. 1). Ustawa ta zawiera także normy prawne, w których są wymienione zadania przewidziane dla pododdziałów i oddziałów SZ RP biorących udział w wykonywaniu zadań z zakresu zarządzania (reagowania) kryzysowego. W jej art. 25 ust. 3 jest wskazanych piętnaście zadań z zakresu zarządzania (reagowania) kryzysowego, powierzonych do wykonania pododdziałom lub oddziałom SZ RP. Zadania enumeratywnie wyszczególniane w ustawie są identyczne jak w rozporządzeniu *Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów...*

W postanowieniach ww. aktów prawnych dla pododdziałów i oddziałów SZ RP ustalono tylko zasady ich udziału w działaniach oraz wymieniono rodzaje zadań, jakie mogą być realizowane w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego. Powołując się na te regulacje, należy stwierdzić, że są w nich także wskazówki dotyczące sposobów koordynowania i dowodzenia jednostkami wojskowymi w działaniach ratowniczych i prewencyjnych oraz sposobu ich zabezpieczenia logistycznego. Przedstawiając powyższe rozważania należy jednocześnie wskazać, iż problematyka udziału pododdziałów i oddziałów SZ RP w działaniach w sferze bezpieczeństwa wewnętrznego jest również regulowana w innych ustawach, które swym zakresem przedmiotowym normują sprawy zadań ratowniczych lub prewencyjnych. Mamy wówczas do czynienia z powiązaniem między dziedzinami spraw normowanych przez dwie (wiele ustaw), polegających na niejako naturalnym związku ich przedmiotów regulacji (Wronkowska, Zieliński, 1997, s. 13).

Zestaw pozostałych aktów prawnych regulujących udział SZ RP w realizacji różnorodnych zadań w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego obejmuje:

- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r., *o Policji*;
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r., *o Państwowej Straży Pożarnej*;

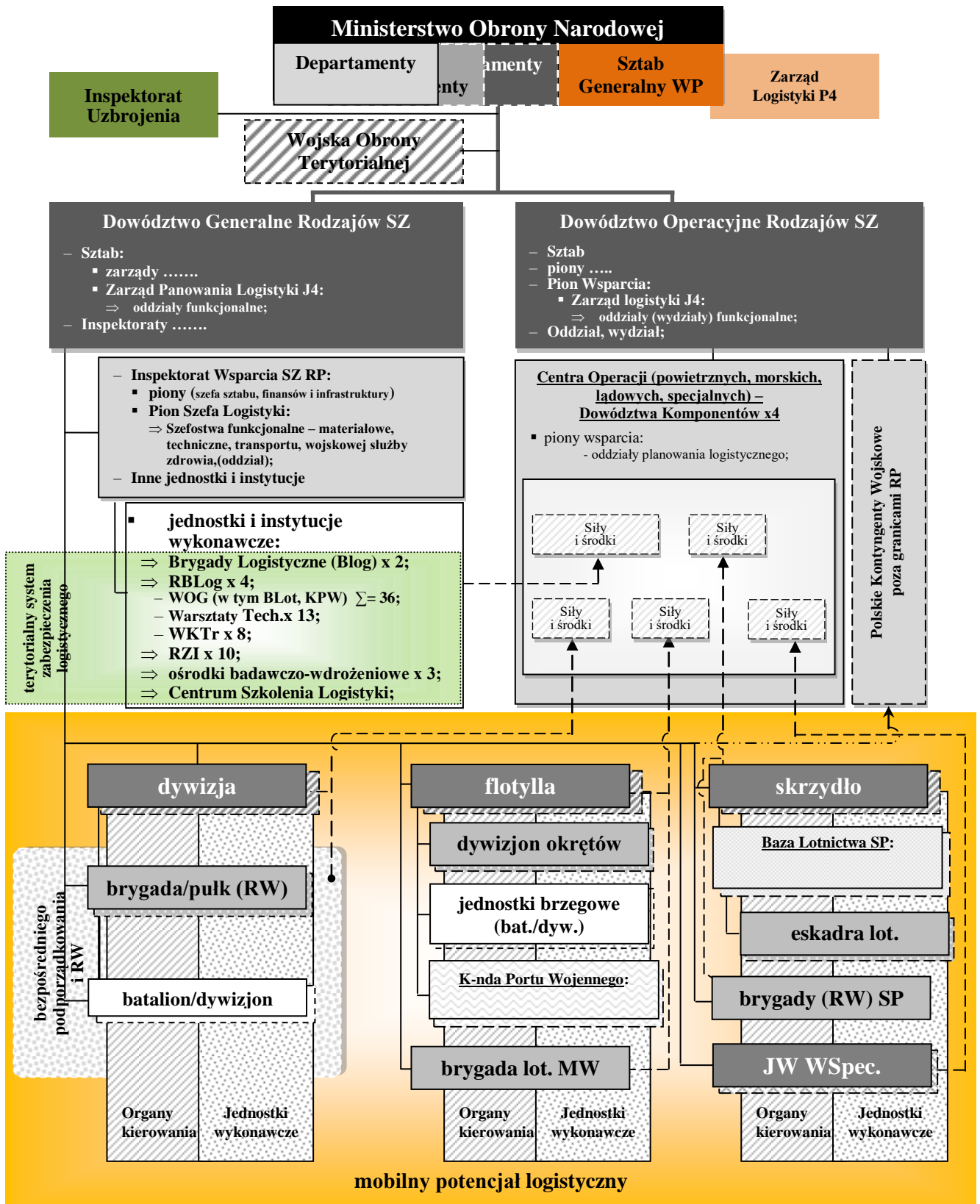
- Ustawie z dnia 8 września 2006 r., o Państwowym Ratownictwie Medycznym.

Uwzględniając problematykę udziału pododdziałów i oddziałów SZ RP, będących elementami terytorialnego systemu zabezpieczenia logistycznego w realizacji zadań w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, najważniejszymi aktami prawnymi jest *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* oraz ustawy m.in.: *Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r., o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r., o zarządzaniu kryzysowym, Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r., o stanie klęski żywiołowej.* Realizację zadań logistycznych przez pododdziały i jednostki wojskowe, są dokładnie wyszczególnione w ustawie o stanie klęski żywiołowej i ustawie o zarządzaniu kryzysowym. Szczegółowe rozwiązania w tym zakresie oraz koordynowanie działań zawarte są w rozporządzeniach i dokumentach wewnętrznych (planach) jednostek organizacyjnych realizujących te zadania. Kompetencje do uruchomienia sił i środków SZ do realizacji zadań w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego, posiadają w wypadku klęski żywiołowej Premier, natomiast w czasie sytuacji kryzysowych, decyzję podejmuje Minister Obrony Narodowej na wniosek właściwego wojewody.

3. TERYTORIALNY SYSTEM ZABEZPIECZENIA LOGISTYCZNEGO SZ RP

System logistyczny SZ RP, jest organizacją wojskową złożoną z organów kierowania oraz jednostek i urzędów logistycznych sprzężonych ze sobą relacjami dowodzenia i kierowania. Posiada adekwatną do planowanych zadań oraz posiadanych zasobów, infrastrukturę, determinującą przemianę zasobów logistycznych w procesy logistyczne w odpowiednim czasie i przestrzeni, co umożliwia realizację funkcji zabezpieczenia logistycznego.

Strukturę organizacyjno-funkcjonalną systemu logistyki SZ przedstawia rysunek 2. Zawiera wszystkie zasadnicze elementy organizacyjne wynikające ze specyfiki procesów logistycznych zachodzących w resorcie ON, spełnianych przez logistykę funkcji oraz najnowsze zmiany wprowadzone w tym obszarze. W ujęciu strukturalnym logistykę Sił Zbrojnych RP tworzą na wszystkich szczeblach organizacyjnych: instytucje, komórki dowodzenia i kierowania oraz mobilne oddziały, pododdziały logistyczne i stacjonarne jednostki wykonawcze – jako Terytorialny System Zabezpieczenia Logistycznego SZ RP.

Objaśnienie:

- dowodzenie i kierowanie;
- -> wydzielenie sił i środków do operacji;
- · -> wydzielenie sił i środków do kontyngentu;

terytorialny system zab. log. SZ RP;

mobilny potencjał logistyczny SZ RP;

Rys. 2. Struktura organizacja systemu logistyki SZ RP

Źródło: Opracowanie własne.

W systemie logistycznym SZ RP funkcjonują dwa układy sił i środków realizujących zadania, tj. (Szlachta, 2007, s. 80):

- mobilny – stanowią ruchome specjalistyczne jednostki i urzędnia logistyczne szczebla taktycznego i taktyczno – operacyjnego, przeznaczone do bezpośredniego zabezpieczenia logistycznego oddziałów i związków taktycznych na polu walki, posiadające w swoich strukturach organy kierowania (sztaby) i jednostki wykonawcze (pododdziały logistyczne);
- stacjonarny (terytorialny) – wykorzystujący potencjał Regionalnych Baz Logistycznych (RBLog), które realizują zadania logistyczne za pomocą Wojskowych Oddziałów Gospodarczych (WOG), warsztatów technicznych, Rejonowych Zarządów Infrastruktury (RZI) i innych jednostek.

Aktualnie funkcjonujący system logistyczny SZ, osiągnął zaplanowaną postać na początku 2013 r. Wieloszczeblowa logistyka stacjonarna realizuje zadania zabezpieczenia finansowo – gospodarczego jednostek i instytucji wojskowych wykorzystując potencjał 4 x RBLog i 36 x WOG w rejonach odpowiedzialności (Borucka, 2013). Tak zorganizowany system logistyczny, prowadzi on do pełnego zintegrowania stacjonarnego potencjału logistycznego w poszczególnych regionach całego kraju we wszystkich obszarach funkcjonalnych logistyki. Dzięki temu możliwa jest optymalizacja wykorzystania sił i środków w procesie zabezpieczenia jednostek i instytucji sił zbrojnych na wszystkich szczeblach organizacyjnych w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Głównym elementem terytorialnego systemu zabezpieczenia są RBLog, podlegające Szefowi Inspektoratu Wsparcia SZ RP (IWsp SZ RP). Stanowią one organ wykonawczy Szefa Inspektoratu, jako dysponent środków budżetowych III stopnia przewidziany do realizacji zadań (Nyszk, 2015, s. 56):

- 1) utrzymanie sił i środków oraz elementów infrastruktury logistycznej w gotowości do masowego wydawania środków zaopatrzenia;
- 2) opracowanie planów obsługi i napraw przechowywanych zapasów oraz ich wykonywanie;
- 3) przyjmowanie środków zaopatrzenia;
- 4) utrzymanie zapasów na wypadek wojny, użytku bieżącego oraz nakazanych depozytów;
- 5) zgłaszanie potrzeb w zakresie rotacji środków zaopatrzenia;
- 6) prowadzenie ewidencji materiałowej.

Organem wykonawczym RBLog są Wojskowe Oddziały Gospodarcze, jako specjalistyczne jednostki logistyczne będące również dysponentem środków budżetu państwa III stopnia, przeznaczone do realizacji zabezpieczenia finansowego i logistycznego (dystrybucję środków zaopatrzenia i świadczą usługi logistyczne) na rzecz jednostek stacjonujących w jednym lub kilku garnizonach oraz biorących udział w szkoleniu poligonowym w swoim rejonie odpowiedzialności (Wojskowe Oddziały..., 2011, s.2). Z definicji WOG wynika, że są one ogniwem łańcucha logistycznego w wojskowym systemie logistycznym i przeznaczone do realizacji zadań zapewniających sprawne funkcjonowanie jednostek i instytucji rozmieszczonych na terenie garnizonu na stałe i czasowo (Mańkowski, 2010, s. 37).

Istotą funkcjonowania WOG, jest kompleksowe zabezpieczenie finansowe i logistyczne jednostek wojskowych wszystkich rodzajów wojsk na terenie całego kraju. WOG realizuje zadania mobilizacyjne przede wszystkim w zakresie (Wojskowe Oddziały..., 2011, s.4):

- a) *mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek;*
- b) *logistycznego i medycznego zabezpieczenia mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek wojskowych;*
- c) *planowania i logistycznego zabezpieczenia szkolenia żołnierzy rezerwy.*

Ponadto zgodnie z przypisanym im zakresem kompetencji, realizują zadania w zakresie (Wojskowe Oddziały..., 2011, s.5):

- a) *utrzymania gotowości bojowej i mobilizacyjnej (wyłącznie dla WOG i jednostek nowo formowanych);*
- b) *zabezpieczenia materiałowego;*
- c) *zabezpieczenia technicznego*
- d) *zabezpieczenia medycznego;*
- e) *zabezpieczenia finansowego (wraz z realizacją zamówień publicznych);*
- f) *infrastruktury wraz z zabezpieczeniem ppoż.;*
- g) *zabezpieczenia geograficznego i hydrometeorologicznego;*
- h) *zabezpieczenia sprzętu łączności i informatyki;*
- i) *ochrony i obrony obiektów;*
- j) *obsługi administracyjno-biurowej;*
- k) *bezpieczeństwa i higieny pracy;*
- l) *zadań wynikających z obowiązków państwa-gospodarza (HNS);*
- m) *współpracy z instytucjami i środowiskami cywilnymi;*
- n) *obsługi rodzin;*
- o) *zabezpieczenia działalności duszpasterstwa wojskowego;*

- p) *zabezpieczenia transportowego jednostek wojskowych;*
- q) *obsługi prawnej.*

WOG - i, oprócz zabezpieczenia logistycznego jednostek, *zobowiązane są do realizacji zadań zabezpieczenia na korzyść wszystkich jednostek, sprzętu, żołnierzy SZ RP oraz wojsk sojusznicznych przebywających w rejonie odpowiedzialności* i wykonujących tam zadania służbowe.

Podział terytorium kraju na rejony odpowiedzialności dla poszczególnych RBLog i WOG, wskazuje, że występuje duże prawdopodobieństwo zaistnienia sytuacji kryzysowych lub katastrof na obszarze odpowiedzialności któregoś z nich. Oznacza to, że mogą być zaangażowane do realizacji zadań logistycznych w takich sytuacjach w dwojaki sposób.

Po pierwsze, zakres zadań logistycznych, wynikających z obowiązujących aktów prawnych, realizowany przez jednostki terytorialnego systemu zabezpieczenia logistycznego, będzie obejmował przede wszystkim dostarczanie zaopatrzenia oraz świadczenie usług na rzecz pododdziałów i zgrupowań wojskowych wykonujących zadania na rzecz poszkodowanych. Będą to jednostki, stacjonujące w rejonie odpowiedzialności WOG lub jednostki, które tam zostaną skierowane. Dokonując specyfikacji, głównymi zadaniami, mogą być (Słomiany, 2014, s. 57):

- dostarczanie: żywności, wody, specjalistycznego wyposażenia (w zależności od rodzaju akcji), materiałów pędnych i smarów;
- świadczenie usług gospodarczo – bytowych: przygotowanie i dystrybucja posiłków, zakwaterowanie;
- świadczenie usług transportowych: ludzi, materiałów i sprzętu (drobnego);
- świadczenie usług specjalistycznych: naprawy i remonty sprzętu;
- świadczenie usług z zakresu zabezpieczenia medycznego;
- współdziałanie w zakresie wykorzystania potencjału cywilnych podmiotów gospodarczych i logistycznych.

Po drugie, w sytuacji, gdy w strukturach organizacyjnych pododdziałów i zgrupowań wojskowych uczestniczących w akcji znajdują się pododdziały logistyczne, WOG – i będą stanowić zasadnicze źródło pozyskiwania zasobów i postaci różnorodnych materiałów i wyposażenia. Specjalistyczne usługi logistyczne, będą realizowane w mniejszym stopniu lub nie będą wykonywane w ogóle.

Regionalne Bazy Logistyczne i podległe im Wojskowe Oddziały Gospodarcze są specjalistycznymi stacjonarnymi jednostkami logistycznymi, funkcjonującymi w ramach

terytorialnego systemu logistycznego. Głównym zadaniem każdego WOG, jako podstawowego elementu wykonawczego terytorialnego systemu logistycznego jest dostarczanie zaopatrzenia i świadczenie usług dla wszystkich jednostek i zgrupowań wojskowych realizujących zadania w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego na rzecz poszkodowanych w przypisanym im rejonie odpowiedzialności.

4. PODSUMOWANIE

Bezpieczeństwo we współczesnym świecie jest jedną z najważniejszych kategorii potrzeb indywidualnych i zbiorowych, wyrażających stan spokoju i pewności w danej chwili oraz w przyszłości w zakresie korzystnych warunków życia i funkcjonowania. Ważne znaczenie w tym zakresie we współczesnym świecie odgrywa logistyka, tj. odpowiednie kierowanie właściwych strumieni dóbr rzeczowych oraz świadczenie usług dla poszkodowanych obywateli. Zapewnienie takiego stanu jest możliwe dzięki funkcjonowaniu wielu podmiotów i instytucji oraz administracji państwowej na rzecz obywateli, pomimo niedookreśloności systemu bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce, co wskazuje, że wiele przedsięwzięć w tym obszarze ma charakter rozproszony.

Celem publikacji było przedstawianie możliwości organizacyjnych i wykonawczych realizacji zadań przez jednostki SZ RP będące elementami terytorialnego systemu logistycznego SZ RP w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego

Przeprowadzone przez autora analizy literatury i dokumentów wskazują, że wiodącą rolę w zakresie wsparcia władz cywilnych w resorcie Obrony Narodowej w zakresie aktywowania i kierowania do działań sił i środków stanowi DO RSZ RP. Natomiast w zakresie wsparcia i zabezpieczenia logistycznego jednostek i zgrupowań realizujących zadania oraz na rzecz poszkodowanych zasadnicze znaczenie odgrywa IWsp SZ i jednostki terytorialnego systemu zabezpieczenia logistycznego, na co wskazują zadania szczegółowe wymienionych instytucji. Dokumentami warunkującymi użycie jednostek SZ RP w tym elementach terytorialnego systemu logistycznego zabezpieczenia logistycznego w realizacji zadań w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego, oprócz *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, stanowią przede wszystkim *ustawa o stanie klęski żywiołowej* oraz *ustawa o zarządzaniu kryzysowym*, przy spełnieniu warunku, że siły i środki administracji państwowej i samorządowej są niewystarczające lub wymagane są specjalistyczne siły i środki SZ RP oraz występuje o to wojewoda. Jednostki terytorialnego systemu zabezpieczenia logistycznego SZ, mają możliwości i wykonują zadania logistycznego

na rzecz zgrupowań wojskowych i poszkodowanych, stanowiąc zasadnicze źródło pozyskiwania zasobów i świadczenie usług.

Siły Zbrojne RP, zajmują ważne miejsce w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego, dostrzegany jest ich potencjał i możliwości, dlatego w dalszym ciągu należy badać i doskonalić rozwiązania organizacyjne zakresie współdziałania z organami administracji państwowej oraz w zakresie rodzaju i ilości zadań, które mogą one realizować.

LITERATURA

- Biuro Bezpieczeństwa Narodowego. (2014) *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego*. Biuro Bezpieczeństwa Narodowego.
- Borucka, A. (2013). *Funkcjonowanie wojskowych oddziałów gospodarczych w nowym systemie logistycznym Sił Zbrojnych*. Logistyka nr 6.[na:] <https://www.czasopismologistyka.pl/artykuly-naukowe/send/274-artykuly-na-plycie-cd-1/3538-artykul>, (01.09.2018)
- Brzeziński, M. (2008). *Podstawy logistyki jako dyscypliny naukowej*. Logistyka nr 5.
- Dowództwo Operacyjne Rodzajów Sił Zbrojnych RP, Serwis Informacyjny [na:] <http://www.do.wp.mil.pl/> (dostęp: 01.09.2018).
- Dubiel, J. (2018). *System bezpieczeństwa narodowego* [na:] <https://mil.link/en/wp-content/uploads/2018/01/SBN.pdf> (28.08.2018)
- Kaczmarek, J. Łepkowski, W. Zdrodowski, B. (red.) (2008). *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*. Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
- Kitler, W. (2007). *Zarządzanie kryzysowe jako element zarządzania bezpieczeństwem narodowym* [w:] Gryz, J. Kitler, W. (red.). *System reagowania kryzysowego*. Toruń: wyd. A. Marszałek.
- Kitler, W. (2011). *Bezpieczeństwo narodowe RP, Podstawowe kategorie, uwarunkowania, system*. Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
- Mańkowski, R. (2010). *Organizacja i funkcjonowanie logistyki wojskowych oddziałów gospodarczych*. Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
- Nyszk, W. (red.) (2015). *Wybrane aspekty logistyki w systemie obronnym państwa*. Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2003 r., w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu, (Dz. U z 2003 r. Nr 41, poz. 347.)
- Różański, M. (2014). *Droga do spójności*. Przegląd Sił Zbrojnych nr 1.
- Słomiany, W. (2014). *Systemy logistyczne pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych RP uczestniczących w akcjach ratowniczych*. [w:] Wolanin, J. Nowak, E. *System kompleksowego*

- zabezpieczenia logistycznego wielopodmiotowych akcji ratowniczych.* Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
- Szlachta, A. (2007). *Organizacja logistyki w siłach zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.* Zeszyty Naukowe, Logistyka i Transport, t. 4, nr 1.
- Sztab Generalny WP. (2011). *Wojskowe Oddziały Gospodarcze. Podstawowe zasady funkcjonowania.* Warszawa: Sztab Generalny WP, Zarząd Planowania Logistyki – P4.
- Talik, A. (2015) *Wojskowe Jednostki Odbudowy – na rzecz społeczeństwa.* [na:] www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/15689?t=Wojskowe-Jednostki-Odbudowy-na-rzecz-spoleczenstwa, (31.08.2018)
- Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r., *o stanie klęski żywiołowej*, (Dz. U. z 2002 r. Nr 62, poz. 558 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r., *o stanie wyjątkowym*, (Dz. U. z 2002 r. Nr 113, poz. 985 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r., *o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej*, (Dz. U. z 2004 r. Nr 241, poz. 2416 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym*, Dz. U. z 2007 r. Nr 89, poz. 590 z późn. zm.
- Wojnarowski, J. (2005) *System obronności państwa.* Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
- Wronkowska, S. Zieliński, M. (1997). *Zasady techniki prawodawczej. Komentarz.* Warszawa: wyd. Sejmowe.